

פסיכולוגיה ויהדות

התבוננות והשוואה בין היסודות פסיכולוגיים של היהדות לעומת הפסיכולוגיה המודרנית

מאת: הרב דניאל עשור

במאמר זה נתייחס לשוני הבסיסי והיסודי שבין התפיסה הפסיכולוגית היהודית הטהורה של תורתנו הקדושה למשנת הפסיכולוגיה המערבית המקובלת בימינו. המבנה הפנימי של נפש האדם על חלקיו השונים ומורכבותם, הינה מצרך חיוני ובסיסי בטיפול נפשי. ברור לכל בר דעת, כי לא יתכן לטפל במערכת כה מורכבת מבלי להכיר את המבנה הפנימי, את תפקידו במערכת, ובכלל את ההדדיות וההרמוניה הכוללת של נפש האדם.

הקונקרטי - מטריאליסטית - למבנה נפש האדם. ניתן בהחלט להסיק שהנחות היסוד של התורות הפסיכולוגיות הללו אינן יכולות לטפל ברבדים העמוקים בנפש האדם מפני שהללו מכחישים את קיומם של הנפש, הרוח והנשמה השונים בתוך גופנו כפי שמלמדת אותנו התורה שבעל פה ובכתבי הזוהר של רשב"י. יחד עם זאת, בהחלט לא ניתן לומר שאין כלל תועלת בטיפולים ובשיטות הפסיכולוגיות המערביות המגוונות, אלא שאנו בדרך כלל מייחסים את יעילותן של הטיפולים לרמת הנפש הבהמית או הגשמית בלבד. זאת משום שאפילו הפסיכולוגיה המערבית בעצמה מכחישה את שאר החלקים הרוחניים ומבחינתה הם כלל לא קיימים. אכן, תורת ישראל מלמדת אותנו שהנפש משכנה בכבד - "רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר" (דברים י"ב כ"ג). מתפקידי הכבד לסנן ולנקות את הדם שעובר בו, ואילו הרוח מקום משכנה בלב - "והנשמה עיקר גילוייה ומשכנה הוא במוח שבראש" (ספר התניא להאדמו"ר הזקן). אנו מייחסים את המעשים לנפש - "הנפשות הפועלות" ואילו את הדיבור והרגשות לרוח - "רוח מסללא", ואילו המחשבה נחשבת לביטוי הגשמי ביותר של הנשמה ומתחוללת בראשו של האדם במוח. למעשה נפלה מחלוקת בעולם המערבי בקרב השיטות הפסיכולוגיות השונות בשאלה מהו הכוח המניע העיקרי, המניע את שאיפת החיים

האם ישנה בעיה בתפיסה הפסיכולוגית-המערבית-חילונית של ימינו? כך מספר הרב אבנר וייס על המפגש הראשון שלו כסטודנט בקורס מבוא לפסיכולוגיה באחת האוניברסיטאות המכובדות בארה"ב: "המדריך, גבר גבוה ומרשים מאוד, לא בזבז זמן בהנחת כל הקלפים שלו על השולחן, אני הולך להשביט אתכם משלושה מיתוסים שהוא הצהיר, (ראשית): אין אלוהים! (שנית): אין נשמה! (שלישית): אין דעת! אם תוכלו להוציא את השטויות הארכאיות מהראש, תהיו מוכנים ללמוד ולעבוד בפסיכולוגיה ברצינות." (בספרו "לעסוק בפסיכולוגיה וברצינות" אבנר וייס, 2005, ע"מ 6)

האמירה המזעזעת הזו של המדריך עליו מספר הרב אבנר וייס איננה דעתו האישית, היא מבוססת על הדמויות היותר מפורסמות בתחומי הפסיכולוגיה ומדעי הרוח. הסיבה לאמירה זו היא שהפסיכולוגיה המערבית - מודרנית עוסקת רק ב"ישות", בעצמים מטריאליים החומריים והקונקרטיים מפני שהם נראים לעין האנושית.

אכן, לא מקרה הוא שפרויד ותלמידיו הוציאו בכוונת מכוון את נוכחות האל ואת תובנות הדת מהפסיכולוגיה, ולא פלא הוא שסקינר ניסה להוציא את הבחירה החופשית בשיטתו מהפסיכולוגיה והפסיכואנליזה. (Skinner, 1953 מהפסיכולוגיה ופסיכואנליזה).

פסיכולוגים שניסו למצוא ברמה כזאת או אחרת טרנסנדנטיות באדם, נתקלו בתפיסה פסיכולוגית שלא יכולה להכיל גישה כזו מפאת גישתה

כלים שלובים // כתב עת לענייני נישואין, חינוך ומשפחה שע"י מרכז י.נ.ר. // מהדורה דיגיטלית

אנשי חינוך, יועצים ומטפלים

בואו לשלב ידע עיוני ומיומנויות מעשיות
בתורת הנפש ע"פ היהדות בעבודתכם המקצועית.

ייעוץ תורני כלים טיפוליים בפסיכולוגיה יהודית

בחסות האוני' הפתוחה, מערך לימודי החוץ

עקרונות תאורטיים ומעשיים בתורת הנפש.

כלים למודעות עצמית המעניקים משמעות
ועומק לתהליכי חינוך, ייעוץ וטיפול.

הקניית מיומנויות מעשיות לשינוי
בעבודה יעוצית טיפולית.

תעודה מטעם מרכז י.נ.ר בחסות
האוני' הפתוחה מערך לימודי החוץ.

לפרטים והרשמה:

02-6321-603

rishum@ynrcollege.org בית הדפוס 30 ירושלים
מרכז י.נ.ר | המרכז המוביל והמקצועי ללימודי ייעוץ והנחייה

באדם ?

לפי השיטה הפסיכואנליטית השלישית של ויקטור פרנקל (בספרו
האדם מחפש משמעות), המשמעות שהאדם מציב לחייו היא הסיבה
למוטיבציית החיים והיא זו שמניעה אותו להוסיף להתקיים ולבקש לפי-
עול, ובהעדרה יבקש לחדול.

לעומתו טוען פרויד שהיצר או המשיכה בין המינים הוא היצר החזק
והנאת הרגש והקשר האנושי הם המניעים את האדם.

השיטה השלישית היא שיטתו של אדלר הקובע כי יצר השליטה והכוח
הוא היצר העיקרי המניע את האדם.

שלושת השיטות שהוזכרו לעיל של ויקטור פרנקל, פרויד ואדלר נחש-
בות לשונות ולחלוקות בעניין הבנת הכוח המניע העיקרי שבאדם. אלא
שמבחינת הפרספקטיבה הפסיכולוגית של היהדות שלושם בוודאי
טועים, אך מאידך מבחינה מסוימת שלושם גם צודקים וכלל לא אמורה
להיות מחלוקת.

אכן, היצר השלילי שבאבר הכבד הפועל כנגד נפש האדם, זו שמקום
משכנה הוא בכבד, יוצר דחף פנימי לכוחניות ושליטה כפי שטען אדלר.

לעומת זאת היצר השני שמקומו
בליבו של האדם זה הפועל כנגד
הרוח הקדושה שבו ומתמודד
נגדה מתאים לתיאור המדויק של
פרויד אשר לשיטתו הדחף, היצר
והנאות הרגש הם הפועלים בלב
כנגד רוחו הקדושה של האדם.
ויקטור פרנקל שחקר את טבע
האדם במחנות ההשמדה הגיע
למסקנה כי המשמעות היחסית
שהציב באדם לחיו הייתה הסיבה
שבגינה הוא החזיק מעמד בתוך
ים הסבל הגדול, ואילו כאשר
סיבה זו חלפה מצא ויקטור פרנ-
קל שאנשים אלו רצו אל הגדרות
וקפחו את חייהם באפס תקווה.
כך הוא מספר שאדם ששאיפתו

**התורה הגדירה
היטב את כוחות
הנפש השונים
ואת הקונפליקט
המולד בכל חלקיו
הפנימיים,
את הבחירה
החופשית,
המאבק ואת מטרת
חיו האמיתית
של המטופל.**

ומשמעות חייו הייתה רק לשרוד על מנת להציל את בני משפחתו, הצליח
לשרוד כל זמן שבני משפחתו נותרו בחיים וכאשר בני משפחתו או האדם
היקר לו לא היה בן החיים, איבד אותו יהודי את משמעות. למעשה ויקטור
פרנקל הציג משמעות סובייקטיבית ויחסית שהמציא האדם למשמעות
חיו הפרטיים בעצמו הקשורות בברואים שקיומם היא זמני יחסי חולף ולא
יציב. התורה מלמדת אותנו לא לתת משמעות יחסית לחייו הקשורה
בחיים הזמניים אלא בערכי הנצח ובקיומו המוחלט של האל, שקדושתם
של החיים היום מעל ומעבר למצב בו האדם נתון וכי לא עוצמת או כמות
הסבל ביכולתם ליטול מאתנו את המשמעות האבסולוטית והאין סופית
שהקנתה לנו התורה הקדושה באמצעות ערכי הנצח.

נסכם ונאמר שתורתנו הקדושה נתנה לאדם ולמטפל כלים שלמים
ומדויקים כיצד להבין את נפש האדם וכיצד על המטפל להתמודד עם
בעיות הנפש של המטופל. התורה הגדירה היטב את כוחות הנפש
השונים ואת הקונפליקט המולד בכל חלקיו הפנימיים, את הבחירה
החופשית, המאבק ואת מטרת חיו האמיתית. כדאי לנו להתבונן פינמה
את תוך החכמה האלוקית שקבלנו במעמד הר סיני ומתוכה להתבונן
בחכמות האחרות על מנת לדעת את מקומם האמיתי בפאזל הכללי
של כוחות נפש האדם.